

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (27) فَلَوْ لَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ
إِفْكُهُمْ وَ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (28) وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ
نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا
أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ (29)
قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ
طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ (30) يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَ
آمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِّن ذُنُوبِكُمْ وَ يُجِزَّكُمْ مِّن
عَذَابِ أَلِيمٍ (31) وَ مَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ
بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءُ

أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (32) أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ
 الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ لَمْ يَعْيَ
 بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى بَلَى إِنَّهُ
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (33) وَ يَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ
 كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَ رَبَّنَا
 قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (34) فَاصْبِرْ
 كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ
 كَانَهُمْ يَوْمَ يَرُونَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ
 نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ (35)

We destroyed aforesaid towns round about you; and We have shown the signs in various ways, that they may turn (to Us). Why then was no help forthcoming to them from those whom they worshipped as gods, besides Allah, as a means of access (to Allah)? Nay, they left them in the lurch: but that was their falsehood and their invention. Behold, We turned towards thee a company of Jinns (quietly) listening to the Quran: when they

stood in the presence thereof, they said, "Listen in silence!" When the (reading) was finished, they returned to their people, to warn them. They said, "O our people! We have heard a book revealed after Moses, confirming what came before it: it guides to the truth and to a straight path. "O our people, hearken to the one who invites (you) to Allah, and believe in him: He will forgive you your faults, and deliver you from a chastisement grievous. "If any does not hearken to the one who invites (us) to Allah, he cannot escape in the earth, and no protectors can he have besides Allah: such men (wander) in manifest error." See they not that Allah, who created the heavens and the earth, and never wearied with their creation, is able to give life to the dead? Yea, verily He has power over all things. And on the day that the unbelievers will be placed before the fire, (they will be asked,) "Is this not the truth?" they will say, "Yea, by our Lord!" (He will say:) "Then taste ye the chastisement, for that ye were wont to deny (Truth)!" Therefore patiently persevere, as did (all) messengers of firm resolution; and be in no haste about the (unbelievers). On the day that they see the (punishment) promised them, (it will be) as if they had not tarried more than an hour in a single day. (Thine but) to proclaim the Message: but shall any be destroyed except those who transgress?

تمہارے گرد و پیش کے علاقوں میں بہت سی بستیوں کو ہم ہلاک کر چکے ہیں۔ ہم

نے اپنی آیات بھیج کر بار بار طرح طرح سے اُن کو سمجھایا، شاید کہ وہ باز آجائیں۔

پھر کیوں نہ اُن ہستیوں نے اُن کی مدد کی جنہیں اللہ کو چھوڑ کر انہوں نے تقرب

الی اللہ کا ذریعہ سمجھتے ہوئے معبود بنا لیا تھا؟ بلکہ وہ تو ان سے کھوئے گئے، اور یہ تھا

اُن کے جھوٹ اور اُن بناوٹی عقیدوں کا انجام جو انہوں نے گھڑ رکھے تھے۔ (اور وہ واقعہ بھی قابل ذکر ہے) جب ہم جنوں کے ایک گروہ کو تمہاری طرف لے آئے تھے تاکہ قرآن سنیں۔ جب وہ اُس جگہ پہنچے (جہاں تم قرآن پڑھ رہے تھے) تو انہوں نے آپس میں کہا خاموش ہو جاؤ۔ پھر جب وہ پڑھا جا چکا تو وہ خبردار کرنے والے بن کر اپنی قوم کی طرف پلٹے۔ انہوں نے جا کر کہا، "اے ہماری قوم کے لوگو، ہم نے ایک کتاب سنی ہے جو موسیٰ کے بعد نازل کی گئی ہے، تصدیق کرنے والی ہے اپنے سے پہلے آئی ہوئی کتابوں کی، رہنمائی کرتی ہے حق اور راہ راست کی طرف۔ اے ہماری قوم کے لوگو، اللہ کی طرف بلانے والے کی دعوت قبول کر لو اور اس پر ایمان لے آؤ، اللہ تمہارے گناہوں سے درگزر فرمائے گا اور تمہیں عذاب الیم سے بچا دے گا"۔ اور جو کوئی اللہ کے داعی کی بات نہ مانے وہ نہ زمین میں خود کوئی بل بوتہ رکھتا ہے کہ اللہ کو زیچ کر دے، اور نہ اس کے کوئی ایسے حامی و سرپرست ہیں کہ اللہ سے اس کو بچالیں۔ ایسے لوگ کھلی گمراہی میں پڑے ہوئے ہیں۔ اور کیا ان لوگوں کو یہ سجھائی نہیں دیتا کہ جس خدا نے یہ زمین اور آسمان پیدا کیے اور ان کو بناتے ہوئے وہ نہ تھکا، وہ ضرور اس پر

قادر ہے کہ مردوں کو جلا اٹھائے؟ کیوں نہیں، یقیناً وہ ہر چیز کی قدرت رکھتا

ہے۔ جس روز یہ کافر آگ کے سامنے لائے جائیں گے، اُس وقت ان سے پوچھا

جائے گا "کیا یہ حق نہیں ہے؟" یہ کہیں گے "ہاں، ہمارے رب کی قسم (یہ

واقعی حق ہے)"۔ اللہ فرمائے گا، "اچھا تو اب عذاب کا مزا چکھو اپنے اُس انکار کی

پاداش میں جو تم کرتے رہے تھے"۔ پس اے نبی، صبر کرو جس طرح اولوالعزم

رسولوں نے صبر کیا ہے، اور ان کے معاملہ میں جلدی نہ کرو۔ جس روز یہ لوگ

اُس چیز کو دیکھ لیں گے جس کا انہیں خوف دلایا جا رہا ہے تو انہیں یوں معلوم ہوگا

کہ جیسے دنیا میں دن کی ایک گھڑی بھر سے زیادہ نہیں رہے تھے۔ بات پہنچادی

گئی، اب کیا نافرمان لوگوں کے سوا اور کوئی ہلاک ہوگا؟

تुम्हारे गिर्दो-पेश के इलाकों में बहुत-सी बस्तियों को हम हलाक कर चुके हैं | हमने अपनी आयात भेजकर बार-बार तरह-तरह से उनको समझाया, शायद कि वे बाज़ आ जाएँ | फिर क्यों न उन हस्तियों ने उनकी मदद की जिन्हें अल्लाह को छोड़कर उन्होंने तकरूब इलल्लाह का ज़रीआ समझते हुए माबूद बना लिया था? बल्कि वे तो उनसे खोए गए और यह था उनके झूट और उन बनावटी अक्रीदों का अंजाम जो उन्होंने घड़ रखे थे | (और वह वाकिआ भी काबिले-ज़िक्र है) जब हम जिन्नों के एक गरोह को तुम्हारी तरफ़ ले आए थे ताकि कुरआन सुनें | जब वे उस जगह पहुँचे (जहाँ तुम कुरआन पढ़ रहे थे) तो उन्होंने आपस में कहा, खामोश हो जाओ | फिर जब वह पढ़ा जा चुका तो वे

खबरदार करनेवाले बनकर अपनी क़ौम की तरफ़ पलटे | उन्होंने जाकर कहा, “ऐ हमारी क़ौम के लोगो, हमने एक किताब सुनी है जो मूसा के बाद नाज़िल की गई है, तस्दीक़ करनेवाली है अपने से पहले आई हुई किताबों की, रहनुमाई करती है हक़ और राहे-रास्त की तरफ़ | ऐ हमारी क़ौम के लोगो, अल्लाह की तरफ़ बुलानेवाले की दावत क़बूल कर लो और उसपर ईमान ले आओ, अल्लाह तुम्हारे गुनाहों से दरगुज़र फ़रमाएगा और तुम्हें अज़ाबे-अलीम से बचा देगा।” और जो कोई अल्लाह के दाई की बात न माने वह न ज़मीन में खुद कोई बल-बूता रखता है कि अल्लाह को ज़िच कर दे, और न ‘उसके कोई ऐसे हामी व सरपरस्त हैं कि अल्लाह से उसको बचा लें | ऐसे लोग खुली गुमराही में पड़े हुए हैं | और क्या इन लोगों को यह सुझाई नहीं देता कि जिस खुदा ने ये ज़मीन और आसमान पैदा किए और उनको बनाते हुए वह न थका, वह ज़रूर इसपर क़ादिर है कि मुर्दों को जिला उठाए? क्यों नहीं, यकीनन वह हर चीज़ की कुदरत रखता है | जिस रोज़ ये काफ़िर आग के सामने लाए जाएँगे, उस वक़्त इनसे पुछा जाएगा, “क्या यह नहीं है?” ये कहेंगे, “हाँ, हमारे रब की क़सम (यह वाक़ई हक़ है) |” अल्लाह फ़रमाएगा, “अच्छा तो अब अज़ाब का मज़ा चखो अपने उस इनकार की पादाश में जो तुम करते रहे थे |” पस ऐ नबी, सब्र करो जिस तरह उलुल-अज्म रसूलों ने सब्र किया है, और इनके मामले में जल्दी न करो | जिस रोज़ ये लोग उस चीज़ को देख लेंगे जिसका इन्हें खौफ़ दिलाया जा रहा है तो इन्हें यूँ मालूम होगा कि जैसे दुनिया में दिन की एक घड़ी भर से ज़्यादा नहीं रहे थे | बात पहुँचा दी गई, अब क्या नाफ़रमान लोगों के सिवा और कोई हलाक होगा?